

<https://doi.org/10.15407/socium2022.01.116>
УДК 316.4

Creative Commons Attribution 4.0 International

Балакірева О.М., канд. соціол. наук, завідувач відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, голова правління ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка”, ГО “Центр “Соціальний моніторинг”, вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна, email: bon.smc@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0790-7142>, Scopus Author ID: 23090251200, Web of Science ResearcherID: C-2861-2016,

Дмитрук Д.А., канд. соціол. наук, науковий співробітник відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, директор ГО “Центр “Соціальний моніторинг”, вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна, email: dmitruk_d@ukr.net, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2683-0972>

ВІЙНА В УКРАЇНІ: СПРИЙНЯТТЯ НАСЕЛЕННЯМ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ¹

За даними загальнонаціонального опитування проаналізовано внутрішню та зовнішню міграцію, психологічні резерви та відчуття населенням України підтримки. Досліджено надання допомоги захисникам і сприйняття перспектив перемоги. Визначено рівень довіри до Президента України.

Ключові слова: моніторинг громадської думки, внутрішня та зовнішня міграція, психологічні резерви, відчуття підтримки, допомога захисникам, оцінка перспектив перемоги, рівень довіри.

Balakireva O.M., PhD. (Sociology), head of department for monitoring-based research of social and economic transformations, SO “Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine”, head of the board, NGO “Ukrainian Institute for Social Research after Olexander Yaremenko”, NGO “Social Monitoring Center”, 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine, email: bon.smc@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0790-7142>, Scopus Author ID: 23090251200, Web of Science ResearcherID: C-2861-2016,

Dmytruk D.A., PhD. (Sociology), scientific fellow, department for monitoring-based research of social and economic transformations, SO “Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine”, director, NGO “Social Monitoring Center”, 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine, email: dmitruk_d@ukr.net, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2683-0972>

¹ За результатами загальноукраїнського соціологічного онлайн-опитування населення України, проведеного ГО “Центр “Соціальний моніторинг” у співпраці з ГО “Інститут когнітивного моделювання” та агенцією “Перша рейтингова система”. Вибіркова сукупність становить 2000 респондентів і є репрезентативною за основними соціально-демографічними показниками стосовно дорослого населення України. Опитування проводилося 4–6 березня 2022 р. в 24-х областях України та м. Києві, крім непідконтрольної Уряду України території Донецької та Луганської областей та АР Крим. Стандартні відхилення при достовірних 95% і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять +/-2,4%. Метод отримання інформації: онлайн-опитування (Computer Assisted Web Interviewing) з використанням технології RatingBot, із запрошенням у месенджерах “Telegram” та “Viber” респондентів до участі в опитуванні за допомогою випадкової вибірки мобільних телефонних номерів. Середня тривалість одного інтерв’ю становила до 2-х хвилин. Результати мають певні методологічні обмеження, що зумовлені наявністю у респондентів доступу до інтернету та їх підключенням до месенджерів, через які відбувалося запрошення до участі в опитуванні.

© Балакірева О.М., Дмитрук Д.А., 2022

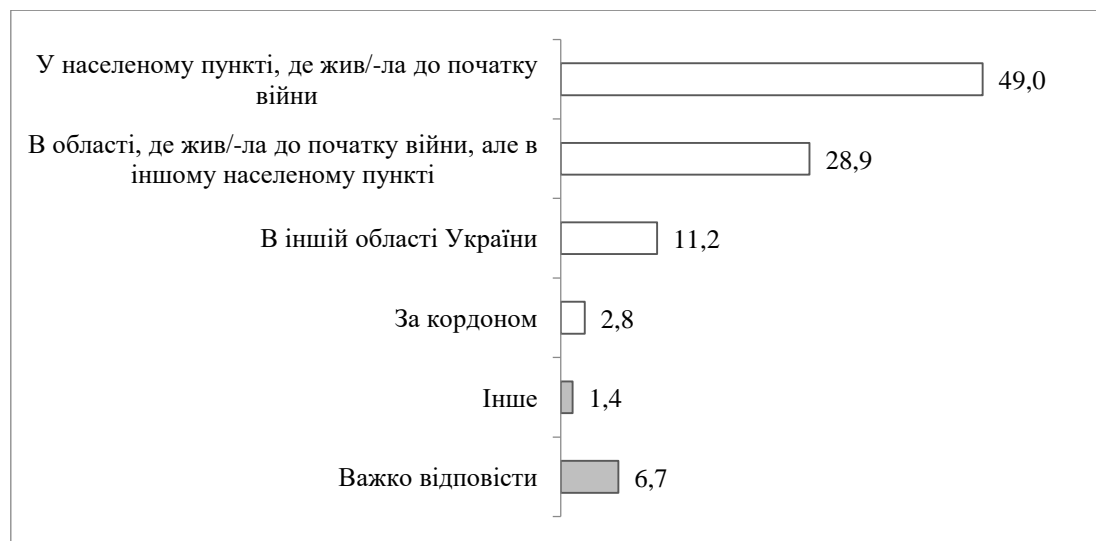
WAR IN UKRAINE: POPULATION PERCEPTION AND ITS IMPACT ON THE QUALITY OF LIFE

The authors analyse internal and external migration, psychological reserves, and the Ukrainian population's sense of support based on the results of national survey. The paper dwells upon the provision of assistance to defenders and the perception of the victory prospects. The level of trust in the President of Ukraine has been determined.

Keywords: public opinion monitoring, internal and external migration, psychological reserves, sense of support, assistance to defenders, assessment of prospects for victory, level of trust.

Внутрішня та зовнішня міграція. За даними опитування, менше ніж половина респондентів проживає у тому самому населеному пункті, що й до війни. Змінили місце проживання у межах своєї області 28,9% опитаних, переїхали до іншої області 11,5%. Перебували за кордоном під час опитування 2,8% (рис. 1). Опитування проводилося на початку березня, тобто через тиждень після початку бойових дій. Протягом наступних тижнів питома вага громадян, які залишились у своїх домівках, істотно зменшилась, а частка осіб, які мігрували, зростає.

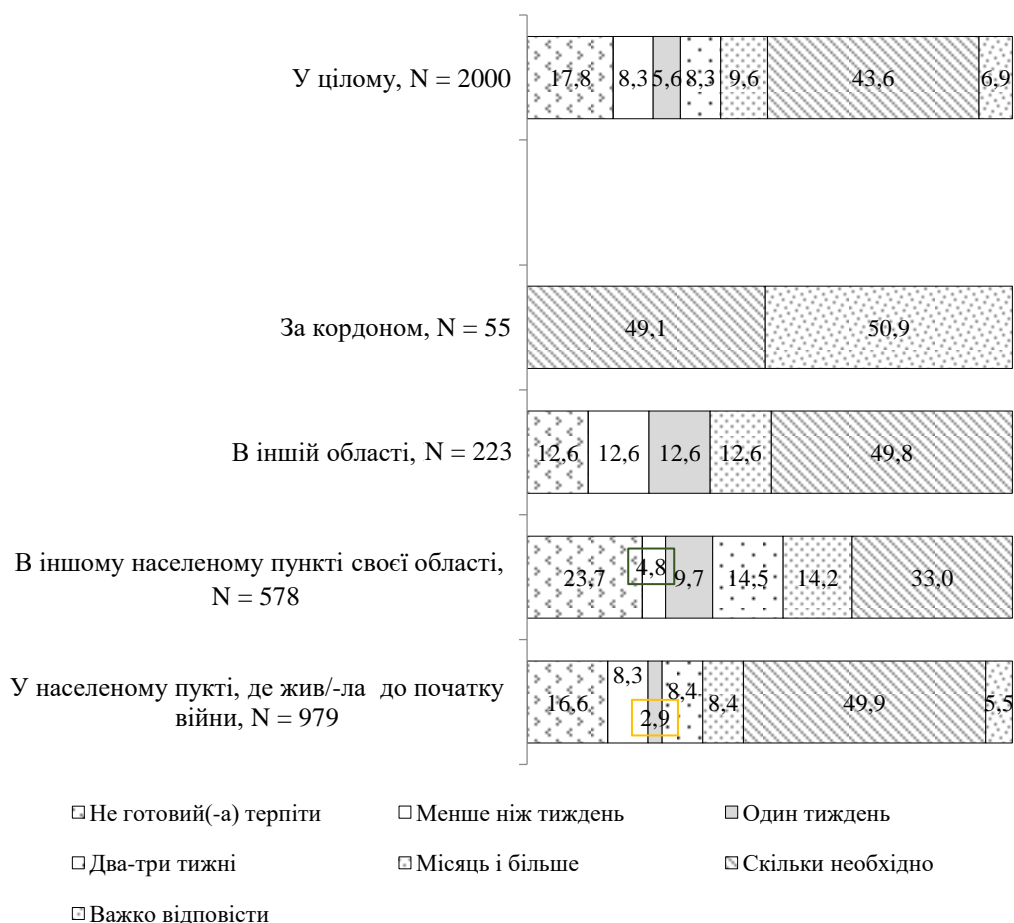
Масова міграція громадян, які вимушені шукати безпечного притулку за межами постійного місця проживання, зумовлює численні проблеми гуманітарного й економічного характеру, зокрема внаслідок зменшення трудових ресурсів і зупинки виробничих та інфраструктурних підприємств.

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Де Ви зараз проживаєте?”, за місцем проживання, N = 2000, %

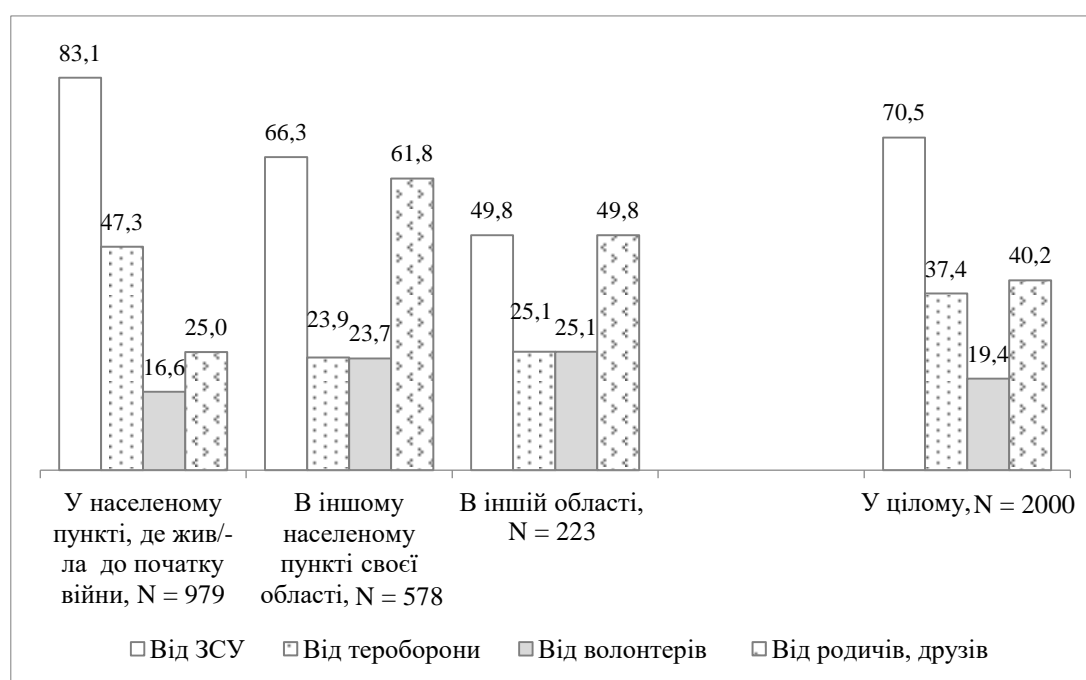
Психологічні резерви. Збройна агресія з боку Росії крім руйнування інфраструктури та загибелі військових спричинила багато проблем для мирного населення: вимушена міграція, втрата бізнесу або місця роботи, руйнування осель, розрив соціальних зв'язків, загибель рідних і близьких тощо. Незважаючи на це, 43,6% опитаних

зазначили, що готові терпіти зумовлені війною незручності та проблеми заради майбутнього миру на умовах України “скільки необхідно”, ще майже 10% респондентів готові терпіти місяць і більше. Питома частка опитаних, які готові терпіти “скільки необхідно”, є найменшою серед осіб, які змінили місце проживання у межах своєї області, – 33,0%, за середнього значення 43,6% (рис. 2). Можливо, неготовність цих переселенців до тривалого очікування зумовлена тим, що значна частка серед них переселилася до приміських дачних будинків з нерозвинутою інфраструктурою та відсутністю елементарних зручностей у місцях тимчасового проживання. Водночас проживання у межах своєї області, близькість основного житла може зумовлювати бажання якнайшвидше повернутися до своєї оселі.

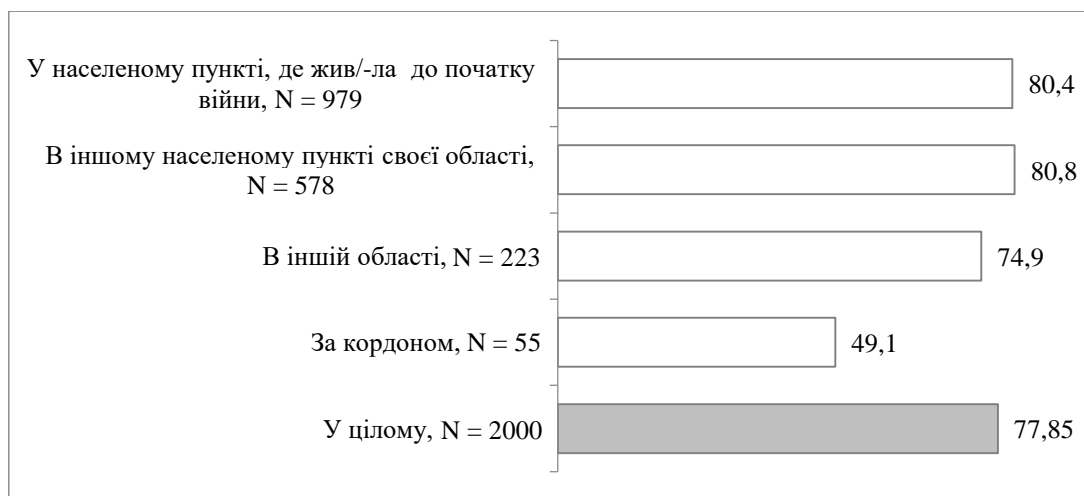
Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів щодо готовності терпіти проблеми, пов’язані з війною, за місцем проживання, %

Відчуття населенням підтримки та допомога захисникам. Понад 70% опитаних зазначили, що відчувають захист і підтримку Збройних сил України, понад 40% – родичів і друзів, понад 37% – територіальної оборони (рис. 3). Відчуття населенням захисту та підтримки з боку Збройних сил України та підрозділів територіальної оборони найбільш притаманне особам, які не змінили свого місця проживання з початком війни. Саме це відчуття захищеності у багатьох випадках зумовило рішення респондентів не змінювати місце проживання з початком бойових дій. Серед вимушених переселенців відчуття захищеності є набагато нижчим. Традиційно для українського суспільства високим є рівень підтримки та захисту з боку соціального оточення: родичів і друзів. Кожен п'ятий серед опитаних відчув підтримку з боку волонтерів.

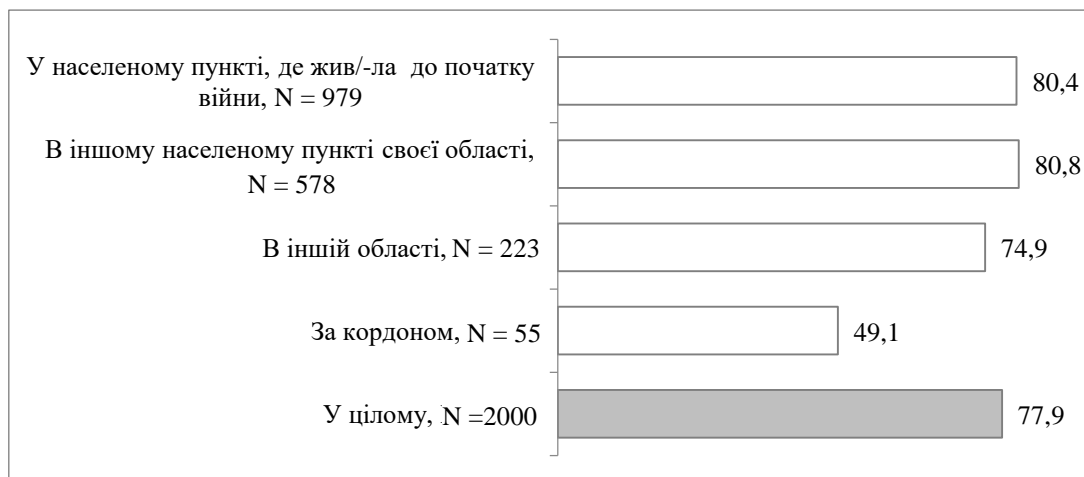
Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів щодо відчуття захисту та підтримки, за місцем проживання, %

З перших днів війни Збройні сили України, підрозділи територіальної оборони та волонтери відчувають масову підтримку з боку населення. Понад три чверті опитаних зазначили, що надавали певну допомогу ЗСУ, підрозділам територіальної оборони або волонтерам. Найбільше такі практики поширені серед осіб, які не змінили свого місця проживання. Респонденти, які вимушені були переселитися та жити в інших населених пунктах, зазвичай мають обмежені можливості, тому надають таку допомогу менш активно (рис. 4).

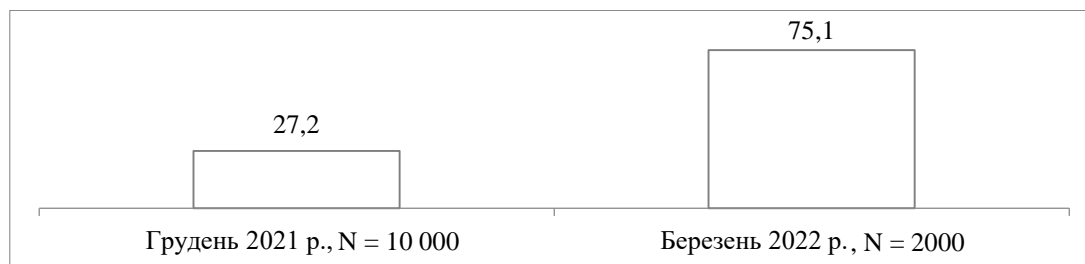
Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів щодо надання ними допомоги Збройним силам України, територіальній обороні та волонтерам, за місцем проживання, %

Оцінка перспектив перемоги. Попри складний і суперечливий перебіг бойових дій, неоднозначні оцінки перспектив подальшого розвитку подій з боку численних експертів, понад три чверті опитаних вірять у майбутню перемогу України у війні з Росією. Найоптимістичніше налаштовані респонденти, які не змінили свого місця проживання з початком бойових дій та які переселилися до іншого населеного пункту у межах своєї області. Серед опитаних, які переїхали до інших областей України, очікування перемоги є дещо нижчим; серед українців, які виїхали за кордон, менше ніж половина вірять у перемогу України (рис. 5).

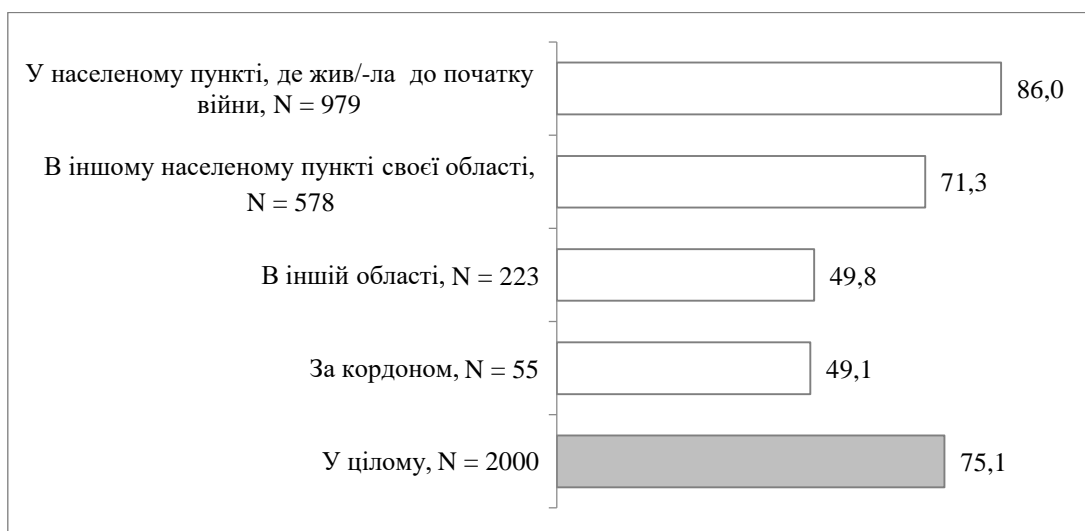
Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів, які вірять у перемогу України у війні з Росією, за місцем проживання, %

Рівень довіри до Президента України. Із початком бойових дій кардинально змінилося ставлення українців до Президента України В. Зеленського: якщо у грудні 2021 р. повну або часткову довіру йому (сума відповідей “скоріше, довіряю” і “повністю довіряю”) висловлювали 27,2% опитаних [1], то 4–6 березня 2022 р. – 75,1%² (рис. 6).

Рис. 6. Рівень довіри до Президента України В. Зеленського у грудні 2021 р. – березні 2022 р., %

Серед опитаних, яким не довелося змінювати своє місце проживання з початком війни, рівень довіри до В. Зеленського є найвищим – 86%. Серед українців, які вимушені були змінити місце проживання у межах своєї області, рівень довіри до Президента України є більш стриманим – 71,3%. Серед респондентів, які виїхали за межі своєї області й нині проживають на території іншого регіону, довіряє Президенту України менше ніж половина опитаних – 49,8%. Порівняно невисокою є довіра до В. Зеленського тимчасово евакуйованих за межі України – 49,1% (рис. 7).

Рис. 7. Довіра до Президента України В. Зеленського, за місцем проживання, %

² Динаміку рівня довіри до Президента України докладніше див.: [2–4].

Отже, станом на початок березня 2021 р.:

– менше ніж половина респондентів зазначила, що проживає у тому самому населеному пункті, що й до війни;

– готові терпіти зумовлені війною незручності та проблеми заради майбутнього миру на умовах України “скільки необхідно” 43,6% опитаних, готові терпіти місяць і більше ще майже 10%;

– понад 70% респондентів зазначили, що відчувають захист і підтримку Збройних сил України, понад 40% – родичів і друзів, понад 37% – територіальної оборони, 19,4% – волонтерів;

– більше ніж три чверті опитаних повідомили, що надавали певну допомогу Збройним силам України, підрозділам територіальної оборони або волонтерам;

– понад три чверті респондентів вірять у майбутню перемогу України у війні з Росією;

– з початком бойових дій кардинально покращилося ставлення українців до Президента України В. Зеленського: через тиждень після початку війни довіру йому виказали 75,1% опитаних.

На відміну від багатьох інших досліджень, частка відповідей залежно від статі, віку та типу населеного пункту, в якому респонденти проживали до початку бойових дій, не мають статистично значущих відмінностей, що певною мірою може бути пояснено однаковою реакцією представників різних соціально-демографічних груп на шоківі обставини війни.

Список використаних джерел

1. Загальноукраїнське соціологічне опитування населення України. ГО “Центр “Соціальний моніторинг”. URL: <https://smc.org.ua/zagalnoukrayinske-sotsiologichne-opytuvannya-naselennya-ukrayiny-3551/>

2. Балакірева О.М., Дмитрук Д.А., Пивоварова Н.П. Соціальні та політичні процеси в державі в дзеркалі громадської думки. *Український соціум*. 2021. № 4 (79). С. 182–203. <https://doi.org/10.15407/socium2021.04.182>

3. Балакірева О.М., Дмитрук Д.А. Соціально-економічні настрої населення України: літо 2021 року. *Український соціум*. 2021. № 2 (77). С. 198–213. <https://doi.org/10.15407/socium2021.02.198>

4. Балакірева О.М., Дмитрук Д.А. Динаміка рівня довіри до органів влади та соціальних інституцій. *Український соціум*. 2021. № 1 (76). С. 102–113. <https://doi.org/10.15407/socium2021.01.102>

Отримано 15.03.22

References

1. All-Ukrainian sociological survey of the population of Ukraine. NGO “Social Monitoring Center”. URL: <https://smc.org.ua/zagalnoukrayinske-sotsiologichne-opytuvannya-naselennya-ukrayiny-3551/> [in Ukrainian]

2. Balakireva, O.M., Dmytruk, D.A., Pyvovarova, N.P. (2021). Social and political processes in the state in the mirror of public opinion. *Ukr. socium – Ukrainian Society*, 4 (79), 182-203. <https://doi.org/10.15407/socium2021.04.182> [in Ukrainian]

3. Balakireva, O.M., Dmytruk, D.A. (2021). Socio-economic sentiments of the Ukrainian population: the summer of 2021. *Ukr. socium – Ukrainian Society*, 2 (77), 198-213. <https://doi.org/10.15407/socium2021.02.198> [in Ukrainian]

4. Balakireva, O.M., Dmytruk, D.A. (2021). Trends of trust levels in government and social institutions. *Ukr. socium – Ukrainian Society*, 1 (76), 102-113. <https://doi.org/10.15407/socium2021.01.102> [in Ukrainian]

Received on 15.03.22